Vapaa Sivistystyö ry
FRITT BILDNINGSARBETE RF
FINNISH ADULT EDUCATION ASSOCIATION

Eduskunnan Sivistysvaliokunta
Vapaa sivistystyö ry:n lausunto:

- **HE 41/2023 Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2024**
- **VNS 1/2023 Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmaksi 2024-2027**

Vapaa Sivistystyö ry (tässä: VST ry) kiittää mahdollisuudesta lausua valtion talousarviosta vuodelle 2024 sekä julkisen talouden suunnitelmasta 2024-2027.

VST ry:n lausunnossa nostetaan esille hallituksen esityksessä olevat leikkaukset vapaaseen sivistystyöhön, sekä niiden vaikutukset koulutuksen tasa-arvoon, opiskelijoiden hyvinvointiin sekä alueelliseen saavutettavuuteen.

Esitetyt leikkaukset vapaaseen sivistystyöhön

Hallituksen esityksessä valtion talousarvioksi vuodelle 2024 esitetään 20,5 miljoonan euron leikkaukset vapaaseen sivistystyöhön, kun taas julkisen talouden suunnitelmassa 2024-2027 on kirjaus ”Vapaan sivistystyön valtion rahoitusta alennetaan 21 milj. eurolla vuodesta 2024 alkaen alentamalla suoritemääriä.”

VST ry esittää, että esitetyt leikkaukset perutaan. Laki vapaasta sivistystyöstä linjaa (§1): *Vapaan sivistystyön tarkoituksena on järjestää elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta.* Tämä on linjassa hallitusohjelmassa esiintyviin kirjauksiin demokratian, osallisuuden ja luottamuksen vahvistamiseksi. Vapaan sivistystyön koulutuksissa, esimerkiksi opintokeskuksissa, opitaan ja kehitetään vapaaehtois-, demokratia- ja kansalaistaitoja, jotka luovat edellytyksiä vahvalle demokraattiselle yhteiskunnalle, osallistumiselle ja kansalliselle kriisinkestävyydelle. Perusteena ylläolevien leikkausten perumiselle on nimenomaan niiden tuhoisat vaikutukset koulutukselliseen tasa-arvoon, opiskelijoiden hyvinvointiin ja alueelliseen saavutettavuuteen.

Leikkaukset ovat myös ristiriidassa perustuslain sivistyksellisten oikeuksien (Suomen perustuslaki 16§) kanssa. Perustuslain mukaisesti jokaisella on oikeus kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Valtion historiallisen suuret leikkaukset toimivat juuri päinvastoin – opiskelijamaksuihin tulee vääjäämättä korotuspaineita, jolloin suuri osa opiskelijoista joutuu jättäytymään pois omaehtoisen osaamisen ja itsensäkehittämisen polustaan. Lisäksi vapaan sivistystyön rahoitusta on vähennetty jo kolme kertaa viimeisten 15 vuoden aikana ja viimeksi pääministeri Sipilän hallituskaudella.

Valtion talousarviossa 2024 ja Julkisen talouden suunnitelmassa 2024-2027 esitetyt leikkaukset alentavat suoritemääriä ja näin ollen myös koulutuksen alueellista saavutettavuutta. Vapaan sivistystyön tarjonta supistuu ja alueelliset koulutuspalvelut kutistuvat varsinkin pienillä paikkakunnilla, mikä johtaa alueellisen eriarvoistumiskehityksen kiihtymiseen. Kansalais- ja järjestötoiminnan koulutukset vapaaehtoisille vähenevät yhteiskunnallisesti tärkeillä aloilla – tällä on merkitystä hyvinvointialueiden, demokratian ja maaseudun elinvoimaisuuteen.

VST ry katsoo, että koulutuksen tasa-arvoa, koulutustason nostamista ja oppimiserojen kaventamista ei edistetä leikkaamalla resursseja.

Vapaan sivistystyön rahoitusta vähentämällä ei saavuteta valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2024 linjattuja vapaan sivistystyön strategisia tavoitteita. Kun samalla julkisen talouden suunnitelman ajanjaksolla elinkustannukset nousevat ja aikuisten opintososiaaliset etuudet heikkenevät riskinä on, että koulutuksellinen tasa-arvo ei toteudu lain hengen mukaisesti – tästä mittarina voidaan käyttää opiskelijoiden maksuhäiriöiden lisääntyminen ja opintoseteleiden riittämättömyys suuren kysynnän johdosta. Sen sijaan talousarvioesityksessä vuodelle 2024 kansanopistojen oppivelvollisille kohdennettu 3 miljoonan euron lisärahoitus voidaan nähdä tärkeänä yhteiskunnallisena investointina koulutuksen tasa-arvoon, koulutustason nostamiseen ja oppimiserojen kaventamiseen.

Vapaan sivistystyön oppilaitoksissa panostetaan myös koulutuksen tasa-arvoon; Opetushallituksen selvityksen (Mikkola OPH 2023:7a) mukaan valtaosa vapaan sivistystyön oppilaitoksista ovat laatineet tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat yhdessä henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa. Näiden suunnitelmien toimeenpanossa oppilaitoksissa tarvitaan riittävät pedagogiset ja ohjaukselliset resurssit.

VST ry:n mielestä koulutustason nostamiseen ja oppimiserojen kaventamiseen on satsattava enemmän aikuisten perustaitoihin ja avoimen yliopiston kurssien laajentamiseen väylänä korkeakouluihin.

Suomessa on yhteensä noin puoli miljoonaa aikuista, joilla on puutteelliset perustaidot. OECD:n kansainvälinen aikuisten perustaitojen tutkimus (PIAAC) julkaistaan syksyllä 2024. Hallituksen talousarvioesityksessä on linjaus: Väestön osaamistasoa seurataan 16—65- ja 25—34-vuotiaiden luku- ja numerotaidon tasolla - tavoitteena molemmissa ikäryhmissä korkeammat pistetasot kuin vuoden 2012 PIAAC-tutkimuksessa. Vapaan sivistystyön osuus aikuisten perustaitojen edistäjänä on merkittävä.

Koulutustason nostamiseen liittyy myös avoimen yliopiston kurssien laajentamiseen vapaan sivistystyön kattavan oppilaitoskentän kautta. Hallituksen talousarvioesityksessä pyritään nostamaan korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrää mahdollisimman lähelle 50% vuoteen 2030 mennessä. Edelliskauden Sivistysvaliokunta piti käsittelyssään tärkeänä, että "joustava pääsy korkeakouluopintoihin turvataan ja korkeakoulutuksen saavutettavuuden lisäämisessä vahvistetaan vapaan sivistystyön roolia korkeakoulujen yhteistyökumppaneina. Vapaa sivistystyö voi valtakunnallisena verkostona huolehtia, että avoimia korkeakouluopintoja on kaikkien saatavilla taloudellisesta asemasta ja kotipaikasta riippumatta." Edelläkuvatut vapaan sivistystyön leikkausehdotukset ovat siten

ristiriidassa nykyhallituksen tavoitteiden kanssa korkeakoulutettujen määrän lisäämiseksi.

VST ry nostaa esille vapaan sivistystyön laajat hyvinvointivaikutukset yhteisöllisyyden ja liikunnallisuuden kautta.

Itä-Suomen yliopiston aikuiskasvatustieteen professori Jyri Mannisen esitutkimuksen Suomi nousuun sivistystyöllä? mukaan kansalaisopistoon sijoitettu euro tuottaa opiskelijoille ja yhteiskunnalle noin 3,4–5,6 euron hyödyn. Hyöty muodostuu säästöjen ja tuottavuuden yhteissummasta: kun opiskelijan hyvinvointi lisääntyy, muun muassa kalliit korjaavat sosiaali- ja terveysmenot vähenevät samaan aikaan kun yksilön työelämätaidot sekä motivaatio itsensä kehittämiseen ja itsestään ennaltaehkäisevään huolehtimiseen kasvavat. Vapaan sivistystyön yhteisölliset opinnot toimivat sosiaalisen vahvistamisen oppimisympäristöinä ja kartuttavat siten eri-ikäisten opiskelijoiden henkistä ja sosiaalista hyvinvointia.

Liikunnallisuuden edistäminen on erityisesti liikunnan koulutuskeskusten toiminnassa, jossa valtion leikkaukset vaikuttavat erityisesti lasten ja nuorten liikunnan harrastamiseen nostamalla osallistumiskustannuksia. Myös muissa vapaan sivistystyön oppilaitoksissa on laajaa liikunnallista ja kokonaisvaltaisen terveyden kurssitarjontaa kaikenikäisille. Suomi liikkeelle -ohjelmassa voisi hyödyntää myös vapaan sivistystyön laajan oppilaitosverkoston osaamista valtakunnallisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

VST ry näkee maahanmuuttajien kokonaisvaltaisen kotoutumisen toimivan parhaiten kunnan, oppilaitosten, järjestöjen ja työelämän kumppanuuden avulla.

TE-palvelujen siirtyminen kuntiin vuoden 2025 alussa voi sujuvoittaa kotoutumiskoulutuksiin ohjautumista, mutta samalla pitäisi varmistaa maahan tulijoiden yhdenvertainen kohtaaminen. Maahanmuuttajien kotoutumista pitää nähdä kokonaisvaltaisesti kunnan, oppilaitosten, järjestöjen ja työelämän kumppanuuden avulla. Maahanmuuttajien kieli- ja kotoutumiskoulutusten konteksti on siten laajempi ja vahvempi kuin nopea työllistymispolku. Hallituksen talousarviossa esitetty miljoonan euron lisäys tukee ruotsinkielistä kototutumista kaksikielisten kuntien ja alueiden kohdalla.

Vapaa Sivistystyö ry 18.10.2023

Hallituksen psta Björn Wallén, puheenjohtaja